

ANTE-PROIECT DE CONSTITUȚIE ÎNTOCMIT DE SECȚIA DE STUDII A PARTIDULUI ȚĂRĂNESC CU EXPUNERE DE MOTIVE DE C. STERE (FRAGMENT)*

EXPUNERE DE MOTIVE

Partea I. Suveranitatea națională și Constituantă

1. Noua ordine de drept și ideea de Națiune.

Partidul țărănesc crede că numai o constituantă, ca o singură Adunare națională, liber aleasă de națiunea întreagă, sub toate garanțiile drepturilor și libertăților cetățenești, prin sufragiul universal, pe baza reprezentării proporționale, poate fi chemată să întocmească și să voteze constituția Regatului Român.

Această credință se întemeiază pe drepturile sacre și inalienabile ale națiunilor libere, pe cari ele și le-au dobândit prin multe lupte și jertfe grele, și cari formează ordinea morală și juridică a lumii civilizate.

Filosofia Dreptului, cu mult chiar înainte de marea Revoluție franceză, care a proclamat drepturile națiunilor, a văzut în principiul de suveranitate națională temelia însăși a Dreptului public, o condițiune necesară și prealabilă a oricărei ordine de drept, condițiune impusă de „Dreptul natural”.

Au trecut aproape două veacuri, decând Vattel deducea din principiile Dreptului natural că:

„Societatea naturală a Națiunilor nu poate „subsista, dacă drepturile pe cari fiecare din ele „*le-a primit de la Natură* nu sunt respectate” – și:

„Este dar evident că Națiunea are *dreptul „desăvârșit de a-și face ea însăși Constituția* „ei și de a regula, după voința ei, tot ce „privește guvernarea ei, fără ca nimeni să-i poată „aduce pe drept vr’o piedică. Guvernul nu este „stabilit decât pentru Națiune, în vederea salvării și fericii ei” [1].

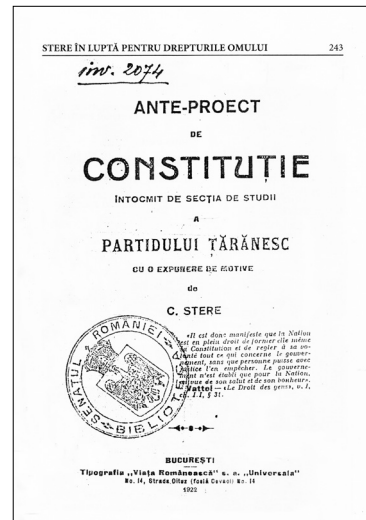
Iar pentru inspiratorul ideilor Revoluției franceze, J. J. Rousseau, noțiunile însăși de „Suveranitate” și „Națiune” se confundă. [2].

Dacă aici principiul de suveranitate națională apare mai mult ca o concepție metafizică, desmițită cu cruzime de realitatea istorică, nu trebuie să scăpăm din vedere că Vattel și Rousseau, ca elvețieni de origine, se inspirau în realitate de instituții străvechi ale democrației elvețiene [3].

Astfel chiar concepțiile Filosofiei de Drept natural din secolul al XVIII, asupra principiului de suveranitate națională, apar în lumina realităților vieții politice.

Nu e mai puțin adevărat însă, că numai în urma

* Reprodus după ediția apărută la București. Tipografia „Viața Românească” s. a. „Universala” No. 14, Strada Oituz (fostă Covacl) No. 14, 1922. E păstrată ortografia originalului.

marei Revoluției franceze acest principiu a fost înscris în dreptul pozitiv al marilor națiuni europene și în cursul unui veac s’ a întins asupra lumii civilizate întregi, ca temelia neclintită a Dreptului Constituțional.

„Declarațiunea drepturilor omului și ale Cetățeanului” prenumără expres principiul de suveranitate națională între „drepturile naturale, inalienabile și sacre ale omului”.

Art. 3 din „Declarațiune” sună ritos: „Principiul întregii suveranități rezidă esențialmente în națiune; nici un corp, nici un individ nu poate exercita vreo autoritate, care „nu ar emana expres de la ea”.

Dar până la „Pactul Societății Națiunilor” principiul de suveranitate națională rămânea limitat la sfera dreptului public intern, reglementând raporturile dintre cetățeni și puterea de Stat; el era distinct de concepția „Suveranității de Stat” din Dreptul internațional public, care privia raporturile dintre organisme politice independente.

Rezultatul cel mai însemnat, poate, al Pactului Națiunilor constă tocmai în disparițiunea acestei distincțiuni și, putem spune chiar, în identificarea noțiunilor de „Suveranitate” și „Națiune”, în sensul lui J. J. Rousseau.

Noua concepție, deși necontestabil impusă lumii numai în urma conflagrațiunii mondiale e în realitate rezultatul unei lungi evoluțiuni săvârșite de dreptul public al Imperiului britanic.

Sub presiunea necesităților concrete de guvernământ, – în conformitate cu tradițiile constituționa-

lismului englez/ atât de străine de speculațiuni abstracte, – Imperiul britanic evoluat treptat într-o adevărată „Ligă a Națiunilor”. Astfel, Dreptul Constituțional englez a ajuns la o definiție pur empirică a ideii de „națiune”, care se apropie curios de „abstracțiunile” unui Vattel sau J. J. Rousseau.

„Definiția națiunii, – scrie un distins jurisconsult și publicist francez, – luată din filosofia dreptului sau din Istorie, se regăsește în Constituția engleză” [4].

Această definiție se rezumă în următoarea formulă:

„O națiune este un popor capabil să exercite *Self-governmentul* și care are conștiința unității, pe care îi creează această acțiune” [5].

Astfel se trage o linie de demarcațiune netedă dintre popoare sau grupări etnice, ca fenomene naturale și forma de organizație superioară – „națiunea”.

Numai un popor, care se afirmă ca „națiune”, prin conștiința de sine și *Self-government*, își poate găsi locul în sânul acelei „*Commonwealth of Nations*”, al comunității națiunilor, care vrea să fie astăzi Imperiul britanic.

Ideia unei Societăți generale a Națiunilor, născută din războiu, pentru asigurarea păcii mondiale, apare astfel ca o generalizare și lărgire a concepțiilor empirice, cari sânt la baza acestei „*Commonwealth*” britanice. Dar această idee a trebuit fatal să ducă la identificarea noțiunilor de „Suveranitate națională” și de „Suveranitate de Stat”, fiindcă Legea Națiunilor, evident, numai atunci își poate realiza scopul, – asigurarea păcii, – dacă națiunile înseși dispun de dreptul de pace și războiu.

Și, desigur, însuși cuprinsul acestor noțiuni juridice a trebuit să sufere unele adaptări, modificări și limitări.

Opera de generalizare și de lărgire a concepțiilor engleze se datorește mai cu seamă unui vechiu profesor de Drept Constituțional, pătruns de spiritul instituțiilor anglo-saxone, pe care războiul l’a găsit în fruntea unei mari Puteri mondiale.

În vestitele lui mesagii, președintele Uniunii Nord-Americane, d. Wilson, a construit, pe temeiul principiului de Suveranitate națională, un edificiu armonios al Ordinei Mondiale.

Bine înțeles, într-o doctrină de origine engleză, sau mai bine zis *britanică*, principiul de suveranitate națională, sau *Self-governmentul*, nu se poate identifica cu forma republicană de Stat, – nicăeri monarhia nu are temelii mai solide ca tocmai în Marea Britanie, – dar, cum arată comentatorul francez citat al „Dreptului Constituțional britanic”, acest principiu exclude orice guvernare iresponsabilă, orice „regim autocratic, cu o rezervă de putere personală” [6].

Din complexul de declarațiuni și lămuriri autorizate, datorite atât fostului președinte al mării Republici Americane, cât și diferiților bărbați de Stat englezi, și în special d-lui Lloyd George, se poate for-

mula după cum urmează, chiar în termenii lor proprii, dispozițiunile esențiale ale Constituției unui Stat, care ar asigura *Self-government-ul*, în interesul englez:

1. – Această Constituție trebuie „să recunoască și să accepte principiul că guvernul își primește toate puterile legitime din consimțământul poporului”;

2. – Poporul trebuie să dovedească prin această constituție că e „stăpân pe destinele lui prin adunări reprezentative și prin sufragiul universal;

3. – Constituția trebuie să rezerve poporului însuși, prin reprezentanții lui, „puterea de a dispune de pace și de războiu și controlul asupra acțiunii diplomatice”;

4. În sfârșit, Constituția trebuie să asigure „respectul drepturilor individuale și respectul minorităților, fără deosebire de rasă și religie”.

Într’un cuvânt: Constituția trebuie să facă cu neputință „un regim autocratic, cu rezerve de putere personală”.

Un popor a cărui organizare politică nu e zidită pe aceste principii nu constituie o „Națiune” și nu poate fi admis în Societatea Națiunilor [7].

Aceste principii nu se prezintă ca o simplă doctrină de teoreticieni, ci ele au fost considerate ca norme de drept internațional public, cari au avut multiple și varii aplicațiuni în cursul și în urma războiului, și au fost, în sfârșit, consacrate și formal printr’unul din cele mai solemne acte ale istorie mondiale, prin „Pactul Societății Națiunilor”.

În adevăr, chiar primul articol al Pactului stabilește următorul principiu general:

„Orice stat, dominiune, sau colonie, cari se *„guvernează liber*, pot deveni membri ai Societății Națiunilor” ...

Astfel postulatul de „liberă guvernare de sine”, – expresiunea care traduce termenul englez de *Self-government*, – servește de temelie pentru noua ordine internațională.

Un șir întreg de acte și tratate, cari au urmat Pactului Națiunilor, încheagă, pe această bază, un sistem de Drept internațional public, care, spre deosebire de dreptul vechiu, se sprijină pe sancțiuni reale, – ori-cât de greoiu, sau în unele direcțiuni, chiar puțin eficace ar fi pentru moment mecanismul acestor sancțiuni.

Din textele formale și diferitele lor aplicațiuni răsar următoarele principii fundamentale ale acestui sistem:

Națiunea, ca atare, e subiectul real al Dreptului public intern și extern; ea este – în terminologia juridică tradițională – o *persoană morală necesară*; forma de Stat sau organizațiunea politică pe care o națiune își dă, nu e decât o haină juridică pe care ea o îmbracă, în virtutea „dreptului de liberă auto-dereminare”; de aceia, după împrejurări, națiunea poate apare ca subiect al Dreptului internațional public, chiar indiferent de legătura formală de Stat, și mai mult, chiar indiferent

de ori-ce legătură teritorială (Națiunea Cehoslovacă de pildă a fost recunoscută înainte de a fi fost născută Republica Cehoslovacă).

Dar, pe de altă parte, nu fie-care popor sau grupare etnică constituie o Națiune; ele nu pot intra în această categorie superioară, dacă nu au conștiința de sine, dacă nu sânt *capabile* de „Self-government”, sau dacă nu dau dovadă că vor și pot „să se guverneze liber”, – adică cu alte cuvinte, dacă nu afirmă principiul de suveranitate națională chiar prin organizația sau constituția pe cari și le dau.

Din Societatea Națiunilor pot face parte numai *Națiunile*, recunoscute ca atari, indiferent de forma organizațiunii politice în care trăiesc, (de pildă, „dominiunile” și coloniile, cari nu sânt state independente, nu au „suveranitatea de Stat”, după concepția tradițională), e destul ca ele „să se guverneze liber”; chiar printre semnatarii Pactului Națiunilor apar, alături de Marea Britanie, și cinci *Colonii* ale Imperiului britanic, care sânt declarate și *membri originari* ai Societății națiunilor, deopotrivă cu toate *statele*, „cari se guvernează liber”.

În ce privește popoarele sau grupările etnice cari nu au ajuns la maturitate și se dovedesc „incapabile de a se dirigu”, – cum se exprimă art. 22 al Pactului, – trebuie să deosebim două ipoteze posibile:

Poporul, care nu a reușit însă să-și creeze vr’o organizație politică mai desăvârșită, trebuie pus „sub tutela unei națiuni desvoltate”, în forma potrivită pentru „gradul de desvoltare” a acestei simple „populațiuni”, sum statuează același articol.

Dacă însă poporul „incapabil” trăește într’un stat „independent!, dar sub un „regim autocratic, cu rezerve de putere personală”, – Statul din care el face parte nu este admis în Societatea Națiunilor; ceeace, în realitate, pune acest stat în afară de ordinea de drept, și în ori-ce caz duce la consecinți mai grave decât ori-ce „tutelă”, îl

expune la o izolare desăvârșită și la nesocotirea constantă a intereselor lui în sfera raporturilor internaționale; e o *stare de fapt*, care poate fi tolerată sub presiunea împrejurărilor, dar e recunoscută de *contrară dreptului*.

O consecință logică a și fost de mai multe ori dedusă din aceste principii și aplicată în practică: un popor oprimat de „un regim autocratic”, – cu toate că ar fi conștient de sine și și-ar fi afirmat voința „de a se guverna liber”, – poate fi recunoscut ca subiect al Dreptului internațional și, ca atare, poate întreprinde, în virtutea dreptului de liberă auto-determinare, ori-ce acțiune necesară pentru emanciparea lui și cere sprijin și ocrotire din partea Societății Națiunilor sau a membrilor ei.

Desigur, aceste norme încă multă vreme vor fi aplicate numai în măsura raporturilor reale de putere, dar *principiul de drept*, nu mai poate fi contestat; el va triumfa și se va impune în măsura în care noua ordine internațională se va întări și se va desvolta.

Dar națiunile mici și mijlocii, în ori-ce caz, numai sub scutul acestei ordine își pot asigura viitorul lor de Stat și de neam, – fiind-că față de ele, mai cu seamă, mecanismul sancțiunilor poate funcționa fără greș...

REFERINȚE

1. Vattel. – „Le Droit des gens ou Principes de la Loi Naturelle”, vol. I, Préliminaires, § 15 și Ch. III, 31.
2. Ct. J. J. Rousseau, – „Du Contrat Social”, Ch. VII : „Du Souveran”.
3. Ct. Dl. Demarest Loyd, - The Swiss Democracy The Study of a Sovereign People.
4. Tchernoff, – „Les Nations et la Societe des Nations”, p. 59.
5. *Ibid*, prefața, p. XIV.
6. Tchernoff, – op. cit., p. 68.
7. Tchernoff, – op. cit., p. 50, 68, 182-188 pasim și prefața, p. XVIII.

Inaugurarea bustului lui Constantin STERE în fața Universității de Studii Politice și Economice Europene „Constantin Stere” din Chișinău, 1 iunie 2015.